

Suyun Ticaretleştirilmesinin Sonuçları

Prof. Dr. Kenan Demirkol

16-22 Mart tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen 5. Dünya Su Forumu topluma, ülkemiz yararına bir gelişme gibi tanıtıldı. Bu toplantının gerçekleştirilmesi için ülkemiz 18 milyon Avro masraf yaptı. Toplantıya 10-12 Devlet Başkanı ve 120 dolayında değişik ülkelerden bakan katıldı. Peki esas katılımcılar kimdi? Ülkemizden olduğu gibi dünyanın her yerinden su tüccarları. Bunlar arasında şişe suyu satıcılarından tutun da ülkemizin akarsularına ve göllerine göz dikmiş çok uluslu şirketlere kadar su ile ilgili ne kadar şirket varsa tümü bu toplantıdaydı. 20 bin kişinin katılacağı öngörülen toplantıya 33 bin kişi katıldı. Bu küresel kriz ortamından beklenende %60 daha fazla katılımcının gelmesi neden?

Forum adını taşıyan toplantılar genellikle toplumsal içerikli ya da ekolojik dengeyi kollayan toplantılardır. Bu toplantıya da özellikle bu şekilde düşünülün diye "forum" denmektedir. Ancak bu forum sözcüğün tam anlamıyla bir "Pazar yeri" olacaktır (forum Latince'de pazar yeri anlamına gelmektedir). Görücüye çıkan ise akar sularımız, diğer su kaynaklarımız, suyun hazırlanması, dağıtılması gibi belediye hizmetlerinin tümü. Neden İstanbul'da yapılıyor? Çünkü 3 yıl önce Meksika'da yapıldığında *sırada hangi neoliberal, akarsularını satmaya hazır bir ülke var aceba sorusuna* en yakın yanıt Türkiye olduğu için.

Son yıllarda hizmet sektöründe birçok ürünü yabancıların eline geçti ülkemizde. Hizmet sektörünün ülke içinde ürettiğini ülke içinde tükettiğinden yabancı şirketlerin elde ettikleri karlar döviz olarak yurt dışına çıkarılmaktadır. Yıllardır cari açıkla boğuşan Türkiye, hizmet sektöründe elde edilen karların yabancı şirketler tarafından yurt dışına çıkarılmasıyla daha da büyüyen cari açıkla baş etmek zorunda kalmaktadır. Bu en masum sonucu.

Suyun ticaretleştirilmesi su kaynaklarının özel sektöre satılması, dağıtım şebekelerinin özelleştirilmesi gibi yöntemleri vardır. Bu tür özelleştirmeler kamuda genellikle büyük tepkilere yol açtığından son yıllarda Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, OECD gibi uluslar arası kuruluşlar suyun kamu elinde kalmasını ancak piyasa koşullarında fiyatının belirlenmesi ilkesini benimsemişlerdir. Bu durumda toplum bir özelleştirme yapılmadığını düşünmekte ve tepki verme gereksinimi duymamaktadır. Halbuki bu model sinsi bir özelleştirme değildir. Yine adı geçen uluslar arası kuruluşlar suyun fiyatının her alanda sabit kalmasını şart koşmaktalar, sanayiye su kaç Lira'ya satılıyorsa, evlere de aynı fiyattan satılmalı, çiftçi de aynı fiyata suyu kullanmalı. Belirlenecek olan yüksek fiyattan su satın alamayacak fakir yurttaşlar varsa, devlet bunlara destek verebilir, denmektedir. Gerçekten de suyun metalaştırıldığı örneğin Güney Afrika gibi ülkelerde insanlar su satın alamadığından enfeksiyon hastalıklarına bağlı ölümler artmıştır. Bu yeni süreç sonucu FAO "fiziksel su yoksunluğu" kavramı yanısıra "ekonomik su yoksunluğu" kavramını geliştirmiştir. Fiziksel su yoksunluğu ile gerçekten belli bir bölgede suyun olmaması ya da çok az olması anlaşılmaktadır. Ekonomik su yoksunluğunda ise su yeterince vardır ancak insanlar fakirlikleri nedeniyle su satın alamadığından su yoksunluğu çekmektedirler.

Ülkemizde ve komşularında su %70-85 oranında tarımda kullanılmaktadır. Sanayide ise suyun %10-22'si kullanılmaktadır. OECD ülkelerinde ise sanayi tüm suyun %59'unu kullanmaktadır. Diğer bir ifade ile gelişmiş ülkelerde su çok önemli bir sanayi girdisidir. Su kaynaklarının azalması sanayi üretiminin de azalması riskini taşıyabilir. Suyun ticarileştirilmesinin en önemli gerekçelerinden biri sanayi üretimi için gerekli suyun garanti altına alınması, bu arada da yüksek karlar elde edilmesidir.

Ülkemizde sanayinin ne kadar gelişmiş olduğu kullanılan su miktarından belli olamakta. Ancak son yıllarda çıkartılan şeker yasası, tarım yasası, tohum yasası gibi yasalarla çiftçi artık tarım yapamaz hale gelmiştir. Son 5 yıl içinde tarımda istihdam edilen 1,5 milyon insan işsiz kalmıştır.

Suyun ticarileştirilmesi sonucu özellikle küçük çiftçi artık hiçbir şekilde tarım yapamayacak hale gelecektir. Örneğin Almanya'da bir metreküp suyun bedeli yaklaşık 2 Avro dolayındadır. Bir insanın günlük besininin üretilmesi için FAO verilerine göre 2-4 metreküp suya gereksinim vardır. 2 Avro'dan bir metreküp su alındığı düşünülürse bir kişinin günlük besinlerini üretmek için çiftçi 4-8 Avro (bugünkü fiyatlarla 9-18 TL) suya bedel ödemesi gerekir. Çiftçi ürününü kaç satacak ki su masrafını çıkartabilsin?

Tohum yasası ile çiftçimizin kendi ürettiği tohumu kullanması yasağı getirildi. Çiftçi tarım yapabilmek için tohumunu piyasadan (yerli ve çoğunlukla yabancı tohum şirketlerinden) almak zorunda. Zaten emeğinin ve toprağının nimetinin büyük bölümünü bu tohum üreticilerine kaptırılmış olan küçük çiftçi suya da piyasa koşullarında belirlenecek fiyattan ücret ödemek zorunda kalırsa, hiç bir şekilde varolma şansı kalmaz. Devletin çiftçiye destek verdiği hemen aklımıza geliyor. Doğru, çiftçiye devlet tarafından destek veriliyor, ancak verilen destekten daha fazlası traktörlerde kullanılan mazotun ÖTV'si olarak geri alınmıyor. Çiftçi yüzünden bütçeden para çıkmamış hatta para girmiş oluyor.

Küçük çiftçinin yok olması son kalan yerli tohumlarımızın da yok olması anlamına gelir. Bioçeşitlilik çok uluslu tohum şirketlerinin nefret ettiği bir kavramdır. Bu nedenle de her türlü fırsatı kullanıp ulusların can damarı olan tohum çeşitliliğini yok etmeye uğraşıyorlar. Suyun metalaştırılması bu şirketlerin ekmeğine yağ sürmekte, karşılığında ama küçük çiftçimizi ve böylece son kalan yerli tohumlarımızı yok etmektedir. Tohum tekelleri gelecekte en güçlü siyasi aktörler haline gelecek. Dünyada pazarlanan tohumların iki elin parmaklarından az şirket tarafından gerçekleştirilmesi ve özellikle insanlığa dayatılan genetik yapısı değiştirilmiş tohum pazarının %90'ının bir şirketin elinde bulunması, gelecekte dünya politikalarının kimin tarafından belirleneceğinin işaretlerini vermektedir.

Suyun ticarileştirilmesi insan, hayvan ve doğanın piyasaya sürülmesidir. Hadi politikacılarımız bunu göremiyor (görseydiler şaşardım), aydınlarımız neden bu kadar suskunlar? SU SATILAMAZ.

Türkiye'nin gelecek nesillerde de yaşanabilir bir ülke olmasını istiyorsak, suyumuzu sahip çıkmak zorundayız. Bu sahip çıkma DSİ yetkililerinin dayattıkları piyasacı neoliberal yöntemlerle olası değildir. Su kamu elinde kalmak ve yurttışa bedava verilmek zorundadır.

Bu nedenle 5. Dünya Su Forumu'nun yapıldığı tarihlerde çok sayıda sendika, meslek odası, sivil toplum kuruluşu, v.b. yapılar tarafından kurulmuş olan "Suyun Ticarileştirilmesine Hayır Platformu" karşıt bir su toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda suyumuzu göz diken leş kargalarının görüşleri değil, sürdürülebilir bir yaşam için suyun ne anlama geldiği değişik çalıştay ve panellerde anlatılmıştır. Platformun etkinlikleri www.suplatformu.net internet adresinden öğrenilebilir.

SU HAYATTIR, SATILAMAZ

Bu yazı biraz kısaltılarak Cumhuriyet Gazetesi Bilim Teknik Ekinde yayınlanmıştır.